

Годину дана након избијања рата у Босни, 1993. године, Република Босна и Херцеговина поднела је тужбу Међународном суду правде против Савезне Републике Југославије, тврдећи да је та земља починила геноцид. Точкови међународне правде спороходни су, а посебно они који покрећу МСП (у питању је арбитражни суд који нема моћ присиле, а са slabим надлежностима у међународном кривичном праву), те је пресуда донета тек фебруара 2007. године. Суд је пресудио против Босне а у корист Србије у скоро свакој тачки оптужнице, посебно по питању главне тужбе да је Југославија на неки начин контролисала босанске Србе.

Пресуда МСП-а је такође систематски отписала наводе босанских Муслимана да су босански Срби покушавали да их истребе као нацију. Босна се позвала на огромну количину материјала, од грозоморних до комичних. Нешто од тог материјала се испоставило нетачним, као рецимо она чувена тврдња да је један босански Србин, чувар логора, приморао једног Муслимана затвореника да одгризе другом затворенику тестисе; и друге тврдње су редом биле апсурдне, као она да се геноцид испољавао у 'психичком болу' који су босански Срби војници наносили Муслиманима тиме што су их терали да се крсте (руком, прим.прев.).

Али чак и у оним случајевима где је суд установио да је било злоупотреба, није их класификовао као геноцид – уз један чувени изузетак. Од стотина страна тужбе о наводном вишегодишњем геноциду, поднетих од стране босанских Муслимана 1993. године (поднели су додатне тужбе 1996. године), остао је само масакр у Сребреници из јула 1995. године. Он и само он је класификован као геноцид од стране Међународног кривичног суда за бившу Југославију, а сходно томе и од стране МСП-а (који напросто прати пресуде МКСЈ-а).

Али какви су докази за тврдње да је у Сребреници почињен геноцид? Не постављам ово питање онако како би га поставили (и дали одговор) истражитељи као што су Џонатан Рупер. Моје питање је какви су докази били поднети суду у МКСЈ у прилог поткрепљења ове уникатне оптужбе.

Герминал Цивиков је рођени Бугарин који живи у Хагу и Келну. Његова књига "Сребреница: крунски сведок" (Беч: Promedia, 2009) написана је јасним и често духовитим стилем. А његови налази су поражавајући. Цивиков објашњава да се пресуда МКСЈ да је у Сребреници почињен геноцид по налогу руководства босанских Срба, заснива на сведочењу једног јединог сведока, извесног Дражена Ердемовића, који је признао да је и сам починио један од масакара. Цивиково дијасецирање 'крунског сведока' и његовог сведочења се чита као детективски трилер – у ствари, од тога би требало направити филм.

Ердемовић се првобитно појавио 1996. године након што је у Југославији ухапшен због ратних злочина. Ступио је у контакт са тужиоцем у Хагу јер је мислио да ће добити имунитет од кривичног гоњења у замену за сведочење. Након што је пребачен у Хаг, и сам је оптужен за злочине против човечности, за које се изјаснио кривим и признао да је учествовао у масакру 1.200 цивила Муслимана од којих је стотинак лично погубио. За овај чин масовног уморства, МКСЈ је Ердемовића осудио на 10 година затворске казне, умањено на 5 на основу жалбе јер је тако добро сарађивао са тужиоцем. Али никада није било никаквог суђења зато што се он изјаснио кривим, те сходно томе, никада није било никаквог унакрсног испитивања. Пуштен је из затвора непосредно након изрицања пресуде, пошто се сматрало да је већ био одслужио већи део своје казне, и сада живи под заштићеним идентитетом у некој од северних западноевропских земаља. Овај масовни убица би могао бити и у вашем комшилуку.

Цивиково интересовање за овај предмет подстакнуто је када је почео да размишља о веродостојности Ердемовићевог сведочења. Затвореници су, тврдио је овај, били убијани у групама од по десеторо. Довожени су аутобусима, извођени из аутобуса, у пратњи су одвођени на место егзекуције у поље пар стотина метара даље, претресени су и одузета им је имовина, и затим су стрељани. Свађе су избијале између целата и жртава; целати су пили и свађали се; било је потресних сцена, као кад је Ердемовић покушао да спасе једног старца али је на концу морао да га убије као и све остале. Просто речено, резонује Цивиков, није могуће убити 1.200 људи на овај начин за 5 сати, сем ако не узмемо да је за егзекуцију групе од 10 мушкараца било потребно око 2 и по минута. И са читавих 10 минута, што је по себи постигнуће, било би потребно 20-так сати да се погуби толико људи. Срачунајте сами и видећете да је у праву.

За све време током ових 13 година како Ердемовић препричава своју причу на 4 различита суђења, ниједан од судија МКСЈ се није опсетио ове једноставне рачунице нити посумњао у истинитост његовог описа. Управо супротно, Ердемовић је више пута позиван да иступи из свог новог живота и да поново исприча своју причу. У више наврата је он именовao седам својих су-починитеља. На једном од ранијих претреса, судија је питао тужиоца да ли ће ови људи бити ухапшени и одговорено му је потврдно.

Али не само да канцеларија тужиоца никад није покушала да похапси или бар да приведе на испитивање ове људе, него и један од њих (командир јединице) живи у Београду и већ је давао интервјуе српским медијима, док је други ухапшен по другом основу у САД, а да Хаг никада није поднео ниједан захтев за његово изручење. Као да је Тужилаштво решило да ономогући да још неко дâ свој опис догађаја.

Сем признања учешћа у масакру, кључна ставка у вези са Ердемовићевим сведочењем је да он тврди да је његова јединица поступала у складу са нарадбама руководства босанских Срба. А опет, Цириков са својом екстремном пажњом за детаље, указује да су Ердемовићеве изјаве у вези са командном структуром његовог малог вода самоконтрадикторне и неистините. Он тврди да је био принуђен да почини овај масакр и да је наређење дао један од његових су-починитеља, Брано Гојковић. Али, као што Цивиков доказује, и као што је и само Тужилаштво у једном тренутку морало да призна, дотични Гојковић је био обични војник, који никоме није могао издавати наређења. Управо супротно, показује даље Цивиков, сам Ердемовић је тај који је био наредник (лагао је на суду тврдећи да су му одузели чин), док је други један починитељ био поручник. Наравно, немогуће је да редов издаје наређења двојници официра и другим војницима да почине ратни злочин. Али ако је ово сведочење погрешно, колико се онда можемо поуздати у Ердемовићеву тврдњу да су Гојковићеви наредбодавци били босански Срби са седиштем у Палама?

Ердемовић је и медијима себе представио као патетичну жртву рата у Босни. Учинио је то што је учинио зато што је морао. Нека врста романа је чак написана о њему, као и новински чланци, у којима се уздиже до статуса комплетне будале. Цивиков пак износи доказе из читаве деценије, како би у ствари показао да је Ердемовић и патолошки лажов и безосећајни убица. Он није био регрутован војник натеран на борбу, већ плаћеник који се борио на све три стране у грађанском рату у Босни. Он није натеран, под претњом смртне казне, да изврши масакр, као што је тврдио на суду. Супротно, Цивиков показује да је његова јединица била на одсуству када је масакр почињен. Није био жртва каснијег покушаја убиства како би био спречен да сведочи, што је такође рекао на суду, већ је криминалац и разбојник који се са друговима убицама свађао око новца и који је, по сопственом признању, склон нападима насиља и беса. Током времена проведеног у другим босанским војскама (хрватској и муслиманској) очигледно је био бескрупулозни ратни профитер који је узимао новац од људи у замену за безбедан пролазак.

Цивиков ме је убедио да се следеће наведено стварно догодило. Ердемовић је припадао плаћеничкој јединици која је била на одсуству после пада Сребренице. Дана 15. јула 1995. године неко је очигледно њему и другим плаћеницима на одсуству понудио много новца (злата, наиме) да почине ратни злочин, у овом случају масакр затвореника.

Другим речима, власти босанских Срба нису имале ништа са тим – и одатле комична прича о војнику који издаје наредбе. (Можда је он био тај који је имао новца). Плаћеници су онда отели аутобусе са затвореницима који су били на путу да буду замењени од стране власти босанских Срба – на ужас возача који нису ништа сумњали, наравно и на ужас самих затвореника – и убили су их. Неколико дана касније, дошло је до туче у кафани због новца и бивши другови су почели да пуцају један на другог: Ердемовић је погођен у стомак и касније је на суду подижући мајицу сентиментално показао ожиљак тврдећи да су покушали да га убију како би га спречили да сведочи. Бежећи из ове ситуације побегао је у Југославију, где је неочекивано ухапшен од стране југословенских власти од којих је успео да побегне обезбедивши трансфер до Хага, где га је његов лични интерес за обезбеђивање блаже казне, комбинована са способношћу да исприча невероватну причу, учинио савршеним сведоком Тужилаштва. Тужилаштво је извукло победу из договора јер је добило „доказе“ о геноциду и ланцу командне одговорности – што му је омогућило да крене за „великом рибом“ као што су Карацић и Младић из главних судских прогона – док је Ердемовић такође био на добитку, јер не само што је ослобођен од одговорности за масовна убиства, већ му је дат и нови живот, кућа и вероватно неки извор прихода. Понављам, ово је сведок на чијем сведочењу се заснивају налази о геноциду у МКСЈ.

Остају нерешена питања. Ко је плаћеницима понудио новац и зашто? Цивикова књига се базира на документованим доказима, а опет не постоје документовани докази који би подржали јасан одговор на ово питање. Међутим, постоје шпекулације и Цивиков их размара. Као што је сам Милошевић рекао током узбудљивог унакрсног испитивања Ердемовића – узбудљивог јер, кад код би се приближавао истини, судија Ричард Меј би се умешао како би га спречио да настави са испитивањем – постојали су извештаји у Србији о лажној јединици француске тајне службе која је деловала на територији бивше Југославије и касније била укључена у планове да га збаце са власти, позната под именом „Операција Паук“. Такође је било извештаја да су ове особе биле присутне у Сребреници. Подразумева се да је Западу „био потребан“ велики злочин у Сребреници, и заиста одмах након пада тог града – и углавном захваљујући притиску од стране француског председника, Жака Ширака, који је преузео вођство за то питање – НАТО је интервенисао и довео до краја рат у Босни. Док су бомбардовали мете босанских Срба, Американци су помогли Хрватима да покрену „Операцију Олуја“ током које је више од четврт милиона Срба протерано из Крајине. Будући поражени и маргинализовани као ратни злочинци, лидерима босанских Срба је забрањено присуство на Дејтонској конференцији, на којој су Американци наметнули договор.

Чудно, али изгледа да су се недавно појавили докази да су хрватске власти смислиле изговор за операцију Олуја. Да ли је то истина? Да ли се исто догодило и са Сребреницом? Једно је сигурно: смишљање изговора за војне акције је најстарији трик. Молим вас прочитајте Цивикову књигу ако знате немачки: изванредна је.

Крунски сведок у Хагу

Пише: Џон Лафланд
понедељак, 11 мај 2009 21:13

(Аутор је директор студија на Институту за демократију и сарадњу у Паризу)